

Juryrapport
Dr. Saal van Zwanenberg Ereprijs 2021

Prof. dr. A.F. (Adam) Cohen

*consultant DDCD Consulting, emeritus-hoogleraar klinische farmacologie LUMC
en tot 2018 directeur/bestuurder van het Centre for Human Drug Research (CHDR)*

Met veel genoegen mag ik vandaag namens de jury de laudatio uitspreken ter gelegenheid van het toekennen van de Dr. Saal van Zwanenberg Ereprijs 2021 aan professor Adam Cohen.

Een laudatio heeft op zijn minst twee kanten. Het is een lofrede om de uitgekozen prijswinnaar in het zonnetje te zetten, maar ook een verantwoording van de jury waarom juist deze keuze is gemaakt.

Om te beginnen bij het laatste. De Dr. Saal van Zwanenberg Ereprijs is een eerbetoon aan een wetenschapper die zich verdienstelijk heeft gemaakt op het gebied van onderzoek dat direct of indirect heeft geleid tot de ontwikkeling van nieuwe geneesmiddelen of de processen die daar rondom plaatsvinden. Het betreft hier de volle breedte van het geneesmiddelonderzoeksveld: 'van molecuul tot klinische toepassing'.

De jury heeft dit jaar meerdere voordrachten van uitstekende kandidaten besproken en gewogen. En in dat proces heeft de jury zich laten leiden door de woorden 'de ontwikkeling van nieuwe geneesmiddelen' en de geest waarmee Saal van Zwanenberg, waarnaar deze prijs vernoemd is, wetenschap en ondernemerschap met elkaar verbond. Hoewel bij de ontwikkeling van nieuwe geneesmiddelen vrijwel altijd gebruik wordt gemaakt van publieke, zeg academische, kennis, de verschillende stappen om uiteindelijk een nieuw geneesmiddel bij de patiënt te krijgen, vragen zonder uitzondering slimme combinaties van private en publieke inbreng. Dat principe begreep Dr. Saal van Zwanenberg, dat begreep ook Adam Cohen.

En dat zien we ook terug in de spirit van onze Maatschappij, ik kijk even naar Louise (Gunning-Schepers).

Adam Cohen is een uitmuntende wetenschapper, daarover zo meteen meer, maar dat hij daarboven op ook in staat is geweest om langs de lijnen van slimme combinaties van private en publieke inbreng een onafhankelijk, een internationaal hoog aangeschreven instituut op te bouwen, het Centre for Human Drug Research (CHDR) in Leiden, is een unieke prestatie. Dit centrum heeft, en doet dat nog steeds, altijd een innovatieve rol gespeeld in klinisch geneesmiddelenonderzoek, met name in zogenaamde 'first in man' studies. Het CHDR is toonaangevend als het gaat om nieuwe onderzoeksopzetten, integratie tussen de verschillende fasen van klinisch onderzoek, ontwikkeling van innovatieve klinische eindpunten, maar ook het verankeren van een sterk mechanistische, moleculaire, basis in het ontwerp en de interpretatie van klinische studies, zowel met gezonde vrijwilligers als patiënten. De wetenschappelijke vraag waar een antwoord op moet komen, moet leidend zijn.

Adam Cohen heeft meer dan 30 jaar leiding gegeven aan dit instituut en heeft het opgebouwd tot een niet meer weg te denken onderdeel van het Leiden BioSciencePark, en het meer brede ecosysteem van geneesmiddelenonderzoek in Nederland en daarbuiten.

De jury heeft uitgebreid stil gestaan bij deze reis. Niet alleen vanuit het perspectief van wetenschappelijke excellentie, maar ook omdat het Adam Cohen gelukt is met zijn team, met al zijn talenten, creativiteit en ondernemerszin een financieel gezond, maar tegelijkertijd wetenschappelijk onafhankelijk, instituut neer te zetten. Het jaarlijkse financiële surplus van het CHDR wordt bijvoorbeeld aangewend om innovatieve studies voor eigen rekening te doen en mede daardoor zijn er in de loop der jaren veel jonge mensen vanuit het CHDR gepromoveerd.

Zeker in een tijd dat samenwerking tussen academie en de markt onder een vergrootglas ligt, en niet altijd ten onrechte, een uitzonderlijke prestatie. Aan de sceptici over dergelijke samenwerking zou ik wil zeggen, het kan dus wel. Ga kijken in Leiden.

Adam Cohen heeft in Leiden zowel farmacie als geneeskunde gestudeerd en is daarmee zowel apotheker (1979) als arts (1980). Die combinatie was ideaal om zich in het vakgebied van de klinische farmacologie te bekwamen. In de jaren '80 werkte hij onder meer bij de Wellcome Research Laboratories in Engeland. Ik herinner me nog goed hoe enthousiast Adam Cohen altijd spreekt over zijn bevlogen gesprekken uit die tijd in het Wellcome Research Lab met de Nobelprijswinnaar Sir James Black, de ontdekker van propranolol (Inderal) en cimetidine (Tagamet), en daarmee een belangrijke grondlegger van de receptorfarmacologie.

In 1986 promoveerde Adam Cohen aan de Universiteit Leiden bij Noach en Breimer, op het proefschrift 'The human pharmacology of acrivastine and lamotrigine'. Daarbij werd de basis gelegd voor de interesse in de vroege klinische fase ontwikkeling van nieuwe geneesmiddelen. Hij werd in 1994 tevens benoemd tot hoogleraar klinische farmacologie aan de Universiteit Leiden. In de jaren die volgden werden vele honderden publicaties geschreven en ongeveer 50 promovendi begeleid.

Maar daar bleef het niet bij. Hij was onder meer ook vicevoorzitter van de Centrale Commissie Mensgebonden onderzoek, lid van de Gezondheidsraad en van de verschillende adviesraden. Daarnaast was hij (hoofd)redacteur van het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde en van het British Journal of Clinical Pharmacology.

Adam Cohen is een man van opvattingen en schuwt er niet voor deze uit te dragen. Toen hij in 2018 in de Leidse aula zijn afscheidscollege hield, deelde hij zijn gehoor mee dat zij aan het werk moesten. Hij sprak over een boodschappenlijstje, er was werk aan de winkel. Het moest echt beter met onderwijs aan artsen en apothekers, onderzoek naar interventies in de zorg, en anders met de regelgeving rondom geneesmiddelenonderzoek, om maar een paar thema's te noemen.

Zijn provocerende stijl maakt veel los, irriteert ook soms, maar heeft vrijwel altijd impact. Hoewel hij zelf, zijn geduld wordt vaak beproefd, aan het eind ook kan verzuchten 'ze begrijpen me niet'.

Professor Cohen, de winnaar van de Dr. Saal van Zwanenberg Ereprijs 2021, was en is meer dan een wetenschapper. Net zo goed Dr. Saal van Zwanenberg meer was dan een ondernemer.

Beste Adam, zeer verdiend

Prof. dr. M. (Marianne) Joëls, decaan geneeskunde en lid raad van bestuur UMC Groningen, oud-hoogleraar neurowetenschappen UMC Utrecht/Universiteit Utrecht

Prof. dr. H.G.M. (Bert) Leufkens, emeritus-hoogleraar geneesmiddelenbeleid en regulering Universiteit Utrecht, oud-voorzitter College ter Beoordeling van Geneesmiddelen

Prof. dr. A.H.E.M. (Angela) Maas, hoogleraar cardiologie voor vrouwen Radboud UMC

De jury vergaderde op 13 oktober 2021 via Zoom onder leiding van KHMW-directeur Drs. M.L.L.E. (Marlies) Veldhuijzen van Zanten-Hyllner. Tevens waren ter vergadering aanwezig Prof. dr. A.P. (Ad) IJzerman, secretaris natuurwetenschappen KHMW en Drs. S. (Saskia) van Manen, secretaris (verslag).